

ตอนที่ 4

ปัญหาและประเด็นทางสุนทรียศาสตร์

บทที่ 8

ปัญหาและประเด็นทางสุนทรียศาสตร์

ในการศึกษาสุนทรียศาสตร์โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นเรื่องของศิลปะ เราจะพบว่า มีหลายประเด็นที่มีการตั้งคำถามและถกเถียงกันอยู่ คือประเด็นที่ว่าศิลปะนั้นสัมพันธ์กับสิ่งที่มีคุณค่าและความสำคัญอื่น เช่น สังคม ความรู้ และศีลธรรม หรือไม่ แม้เราจะยอมรับกันว่าศิลปะซึ่งเป็นเรื่องของความงามและความเพลิดเพลินพึงพอใจนั้นเป็นคุณค่าที่สำคัญขั้นมูลฐานอย่างหนึ่งสำหรับชีวิต แต่เราก็ไม่อาจปฏิเสธได้เช่นกันว่ามนุษย์ไม่ได้มีแต่คุณค่าทางสุนทรียะแต่อย่างใดเท่านั้น สังคมก็เป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เราเกี่ยวข้องและตระหนักถึงอยู่เสมอ อีกทั้งปัญญาความรู้ และความดีทางศีลธรรมก็ถือได้ว่าเป็นคุณค่าที่สำคัญ และจากข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงเกิดเป็นประเด็นขึ้นว่า ศิลปะนั้นสัมพันธ์กับคุณค่าอื่นหรือไม่ โดยในบทนี้เราจะได้ศึกษากันในประเด็นของศิลปะกับสังคม ศิลปะกับความรู้ และศิลปะกับศีลธรรม

8.1 ศิลปะกับสังคม (Art and Society)

ปัญหาที่ว่าศิลปะกับสังคมนั้นเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหรือไม่ ศิลปะนั้นจะเป็นสิ่งที่จบในตัวเอง คือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในตัวเอง โดยไม่ต้องเป็นสิ่งที่ เป็นเครื่องมือหรือรับใช้สิ่งใดได้หรือไม่ เราจะสร้างศิลปะโดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่น โดยให้ศิลปะนั้นเป็นไปเพื่อตัวของมันเอง ตามแนวคิดที่ว่าศิลปะเพื่อศิลปะ (art for art's sake) ได้หรือไม่ หรือว่าศิลปะนั้นจำเป็นจะต้องเป็นไปเพื่อชีวิตและสังคม โดยที่ศิลปินผู้สร้างงานนั้นไม่อาจจะแสดงถึงความงามที่แท้จริงตามสายตาของเขา และไม่สามารถสร้างงานที่แสดงและสะท้อนปรัชญาหรือความคิดที่มีโลกและชีวิตตามมุมมองของเขาออกมาได้โดยเสรี เพราะว่าคุณค่าศิลปะนั้นเกี่ยวข้องกับสังคม และมีหน้าที่เพื่อเป้าหมายอะไรบางอย่าง นั้นเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอยู่ในวงการสุนทรียศาสตร์

ต่อประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้นได้มีแนวคิดหลัก ๆ อยู่ 2 แนว คือ แนวคิดแบบที่มองว่าศิลปะมีหน้าที่ที่เป็นไปเพื่อการบรรลุถึงเป้าหมายบางอย่าง (Functionalism) กับแนวคิดแบบที่มองศิลปะว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญในตัวเอง (Aestheticism)

สำหรับแนวคิดที่ว่าศิลปะเป็นการทำหน้าที่ในการช่วยให้บรรลุถึงเป้าหมายสำคัญบางอย่าง (Functionalism) นั้น เดวิด โนวิตซ์¹ ได้ชี้ว่าแนวคิดเช่นนี้ได้มีมานานแล้ว โดยเริ่มตั้งแต่สมัยของเพลโต แม้ว่าในปรัชญาของเพลโต อริสโตเติล และทฤษฎีความงามในสมัยกลางจะยังไม่มีการแยกความแตกต่างระหว่างศิลปะที่มีความสำคัญและมีเป้าหมายในตัวเอง กับศิลปะที่ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์หรือวัตถุประสงค์บางอย่าง เพราะแนวคิดเรื่องวิจิตรศิลป์ (fine art) ซึ่งทำให้เกิดการแยกความแตกต่างระหว่างศิลปะที่เป็นการทำหน้าที่ (functional art) กับศิลปะที่ไม่ได้เป็นการทำหน้าที่ (non-functional art) นั้น เพิ่งมีขึ้นในช่วงยุคเรอเนซองส์ โดยก่อนหน้านั้นสิ่งที่เรียกว่าวิจิตรศิลป์นั้นก็ยังถูกมองว่าเป็นไปด้วยวัตถุประสงค์บางอย่างก็ตาม

โดยแนวคิดที่เห็นว่าศิลปะเป็นการทำหน้าที่นั้นจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ แบบที่เห็นว่าศิลปะนั้นจะต้องเป็นการทำหน้าที่ที่กำหนดให้ หากทำได้ก็จัดว่าเป็นศิลปะที่ดี หากทำไม่ได้ก็จะถือว่าเป็นศิลปะที่ไม่ดี ทรรศนะเช่นนี้เรียกว่า **normative functionalism** กับแนวคิดอีกแบบหนึ่งคือ **descriptive functionalism** ที่เห็นว่า ศิลปะนั้นเป็นการรับใช้หรือทำหน้าที่บางอย่างในเชิงจิตวิทยา ในเชิงวัฒนธรรม หรือในเชิงอภิปรัชญา ไม่ว่าศิลปินจะรู้หรือจะจงใจหรือไม่ก็ตาม²

โดยพวกที่มีทรรศนะแบบ **normative functionalism** นั้นมักจะมองศิลปะว่าควรจะทำหน้าที่ในการเป็นสื่อในการเข้าถึงความรู้ ดังเช่น ทรรศนะของเพลโตที่ว่าศิลปะนั้นจะต้องเป็นการเลียนแบบ “แบบ” ซึ่งเป็นความจริงสูงสุดและเป็นสิ่งที่ทำให้เราเกิดญาณทรรศนะและปัญญาในการเข้าถึงความเป็นจริง และทรรศนะของอริสโตเติลที่ว่าศิลปะนั้นจะต้องเป็นการเลียนแบบธรรมชาติที่แท้จริงของสิ่งต่าง ๆ แม้ว่าอริสโตเติลจะเห็นต่างจากเพลโตว่าหน้าที่ของศิลปะนั้นเป็นทั้งการเลียนแบบและการให้ความพึงพอใจและก่อให้เกิดผลในการชำระจิตให้บริสุทธิ์ ในขณะที่คนในยุคกลางต้องการให้ศิลปะนั้นแสดง

---

¹David Novitz, “Function of Art” in David E. Cooper (ed.), **A Companion to Aesthetics**, p. 162.

²*Ibid.*, p. 163.

คำสอนของศาสนาและความยิ่งใหญ่ของพระเจ้า และลีโอ ดอลสตอย เห็นว่าศิลปะนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ทำให้เราเข้าถึงและเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และศีลธรรม แต่ศิลปินโดยเฉพาะพวกจิตรกรที่มีแนวคิดแบบสังคมนิยม สังคมนิยม ในศตวรรษที่ 19 และศตวรรษที่ 20 เห็นว่าศิลปะนั้นจะต้องแสดงให้เห็นถึงสภาพและความเป็นจริงทางสังคมและการเมือง

แต่สำหรับพวกที่มีทรรศนะแบบ descriptive functionalism แม้จะเห็นว่าศิลปะนั้นเกี่ยวข้องกับการทำงานที่อะไรบางอย่าง แต่ก็ไม่เห็นว่าการทำหน้าที่นั้นเป็นการทำให้ศิลปะเป็นสิ่งที่ดี แต่จะสนใจเป้าหมายในเชิงสังคมและจิตวิทยาและบทบาทที่ศิลปะมีต่อชีวิตมากกว่าที่จะไปประเมินงานศิลปะ เช่น ชิกมันด์ ฟรอยด์ นั้นมองศิลปะว่าเป็นการแสดงออกถึงจินตนาการและตอบสนองความปรารถนาเบื้องต้นของศิลปินที่ไม่สามารถได้รับการตอบสนองในชีวิตจริงได้ โดยศิลปินเป็นผู้ที่สามารถที่จะควบคุมและหลอมความต้องการความเพ้อฝันเหล่านั้นให้เกิดเป็นงานศิลปะได้ สำหรับฟรอยด์แล้ว งานศิลปะทั้งหลายเป็นการทำหน้าที่ดังกล่าวไม่ว่าศิลปินผู้สร้างงานจะรู้หรือตั้งใจที่จะให้เป็นไปเช่นนั้นหรือไม่ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม การแบ่งทรรศนะที่มองศิลปะว่าเป็นการทำงานที่ (functionalism) ออกเป็น 2 แบบ คือ normative กับ descriptive นี้ก็ไม่ได้หมายความว่าแนวคิดหนึ่ง ๆ นั้นจะต้องเป็นแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น เพราะในบางครั้งแนวคิดทั้ง 2 แบบก็อาจจะมาบรรจบกันได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีของลีโอ ดอลสตอย ที่แนวคิดของเขาเป็นทั้งแบบ normative และ descriptive โดยการที่ดอลสตอยเชื่อว่าศิลปะต้องแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกของศิลปิน และทำให้ผู้เสพงานศิลปะเกิดความรู้สึกเดียวกันนั้นทำให้เขาเป็นพวก descriptive functionalism แต่ด้วยเหตุที่ดอลสตอยเห็นว่าศิลปะที่ดีนั้นจะต้องแสดงออกในลักษณะที่เป็นไปเพื่อศีลธรรม ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคือทำให้ทั้งปัจเจกบุคคลและมนุษยชาติที่ดีขึ้นด้วยนั้นก็ทำให้ทรรศนะของเขาเป็นแบบ normative functionalism ด้วยเช่นกัน

ในช่วงศตวรรษที่ 19 เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม คือ ระบบศักดินาล่มสลาย แต่เกิดความก้าวหน้าทางด้านเครื่องจักรและระบบอุตสาหกรรม มีการเกิดขึ้นของชนชั้นกลางที่มีฐานะในสังคม ผู้คนมีโอกาสด้านการศึกษา มีสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลและเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น ศิลปะ

ไม่ได้รับการอุปถัมภ์หรือสนับสนุนจากชนชั้นสูงในสังคมเหมือนแต่ก่อน ในขณะที่เดียวกันกับที่ชนชั้นกลางก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นทั้งในเรื่องรสนิยมทางสุนทรียะและมาตรฐานหรือคุณค่าทางศีลธรรม ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านพร้อมกับบรรยากาศของเสรีภาพนี้ ก็เกิดคำถามขึ้นว่าสถานภาพและบทบาทของศิลปะควรจะเป็นเช่นไร ศิลปะจะต้องคล้อยตามความต้องการของตลาด เพื่อให้ได้ทั้งการยอมรับในสังคมและผลทางเศรษฐกิจเพื่อการอยู่รอดในสังคมที่ถูกกำหนดโดยอุปสงค์อุปทานและเงินตรา หรือศิลปินจะปฏิเสธความรับผิดชอบต่อสังคมในการที่จะให้ศิลปะนั้นได้มีส่วนและบทบาทในการทำหน้าที่รับใช้สังคม และเลือกที่จะมีส่วนในเสรีภาพของสังคมนั้นโดยการให้ศิลปะได้เป็นตัวของตัวเอง คือให้ศิลปะได้แสดงออกถึงความงาม ปรัชญา หรือแนวคิดต่อชีวิตและโลกของศิลปินอย่างตรงไปตรงมา

ต่อประเด็นดังกล่าวก็ได้มีนักคิด นักปรัชญากลุ่มหนึ่งเห็นว่าในสภาพสังคมของศตวรรษที่ 19 และ 20 ที่สังคมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงทั้งในด้านของการปฏิบัติทางการเมือง และการเกิดขึ้นของวิทยาศาสตร์วิทยาการต่าง ๆ ศิลปินในฐานะที่เป็นประชาชนหรือพลเมืองในสังคมนั้นควรมีบทบาทในการรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการพิจารณาว่าจะให้ศิลปะเข้ามามีส่วนในการทำให้สังคมดีขึ้นได้อย่างไรด้วย โดยวิกเตอร์ ฮูโก เป็นหนึ่งในผู้ที่เห็นว่าศิลปะนั้นควรมีแนวทางไปในทางที่มีส่วนร่วมในการทำเพื่อสังคม โดยเขาได้กล่าวไว้ว่า “ศิลปะเพื่อศิลปะนั้นอาจจะงาม แต่ศิลปะเพื่อความก้าวหน้าของสังคมนั้นงามยิ่งกว่า”³ และ ลีโอ ตอลสตอยก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่เห็นว่าศิลปะจะต้องเป็นสิ่งที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเขาคิดว่าการนิยามศิลปะด้วยความงามอันเป็นการนิยามศิลปะจากในเรื่องของความพึงพอใจ และการตัดสินศิลปะด้วยความงามอันเป็นการตัดสินจากความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากศิลปะนั้นเป็นความผิดพลาดอย่างสิ้นเชิงในการที่จะเข้าใจศิลปะ สำหรับตอลสตอย ศิลปะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม การตัดสินศิลปะจึงต้องดูที่ความสามารถในการที่จะสื่อสารและเข้าถึงคนจำนวนมากได้ โดยศิลปะที่ดีนั้นจะต้องสอดคล้องกับบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่ได้มาจากศาสนา และในทรรศนะของเขาแล้วการจะทำให้ศิลปะซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้ต้นทุนทางสังคมสูงนั้นเป็นที่ยอมรับ

---

³Quoted in Monroe C. Beardsley, **Aesthetic : From Classical Greece to the Present**, p. 299.

ได้ก็คือการให้ศิลปะได้รับใช้สังคมในการที่จะทำให้สังคมดีขึ้น และมนุษยชาติเข้าถึงความสมบูรณ์⁴

อย่างไรก็ตาม ในช่วงศตวรรษที่ 19 นี้เองก็ได้มีกระแสของความเคลื่อนไหวในการเรียกร้องให้ศิลปะนั้นได้มีความสำคัญและมีคุณค่าในตัวเอง เกิดเป็นแนวคิดแบบที่เรียกว่าสุนทรียนิยม (Aestheticism) หรือศิลปะเพื่อศิลปะ (art for art's sake) โดยตามแนวคิดนี้ ศิลปะจะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในตัวเอง คุณค่าของศิลปะจะอยู่ที่ตัวศิลปะเอง ไม่ได้อยู่ที่การทำหน้าที่หรือเป็นเครื่องมือในการช่วยให้บรรลุถึงเป้าหมายบางอย่างดังแต่ก่อน

หากจะหันกลับไปมองแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ที่ผ่านมา เราจะเห็นว่าแนวคิดศิลปะเพื่อศิลปะนั้นเริ่มมาจากแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของค่านิยมที่ว่าความงามนั้นจะต้องไม่มีเรื่องประโยชน์ใดเข้ามาเกี่ยวข้อง (disinterestedness) และยังคงมาจากกระแสความคิดของพวกลัทธิโรแมนติก⁵ โดยข้อความ "ศิลปะเพื่อศิลปะ" นั้นเกิดขึ้นครั้งแรกในฝรั่งเศสในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 19 และต่อมาแนวคิดนี้ก็มาเป็นที่นิยมในอังกฤษในช่วงหลังของศตวรรษที่ 19

ตามแนวคิดแบบสุนทรียนิยม การตัดสินงานศิลปะนั้นต้องพิจารณาจากตัวงานศิลปะหรือคุณลักษณะที่อยู่ในชิ้นงานนั้นเองเท่านั้นโดยไม่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่หรือการรับใช้สิ่งใดเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ คุณค่าของศิลปะนั้นจะอยู่ที่ตัวศิลปะเองโดยไม่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับสิ่งภายนอกใด ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ศิลธรรม สภาพสังคม ระบบการเมือง ปฏิบัติการสนองตอบของผู้ชม โดยในการกล่าวเช่นนั้นไม่ได้หมายความว่าศิลปะไม่สามารถทำหรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้ได้ พวกสุนทรียนิยมเห็นว่าศิลปะอาจจะทำสิ่งเหล่านี้ได้ และอาจทำได้ดี แต่สิ่งเหล่านั้นไม่ใช่จุดมุ่งหมายที่สำคัญของศิลปะ เพราะจริง ๆ แล้ว ศิลปะควรจะเป็นไปเพื่อศิลปะ ตามแนวคิดนี้ศิลปะนั้นอยู่ได้โดยตัวของมันเอง มีโลกของตัวเอง และศิลปะเป็นสิ่งที่มีความในตัวเอง การมีอยู่ของศิลปะนั้นเป็นการมีอยู่เพื่อตัวศิลปะเอง มิใช่เพื่อสิ่งอื่นใด

สำหรับพวกสุนทรียนิยม ศิลปะเป็นสิ่งที่สูงส่ง ศิลปะเป็นสิ่งที่สิ้นสุดในตัวเอง และคุณค่าที่แท้จริงของศิลปะนั้นคือการทำให้เกิดการตอบสนองทางสุนทรียะหรืออารมณ์สุนทรียะ เช่น ความปิติ ความเพลิดเพลิน ขึ้นในผู้เสพงานศิลปะ โดยประสบการณ์

⁴ดูรายละเอียดความคิดของตอลสตอยที่กล่าวไว้ในบทที่ 7 หัวข้อ 7.2.1 และในบทที่ 8 หัวข้อ 8.3

⁵ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 4 หน้า 62.

สุนทรียะ และอารมณ์สุนทรียะ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีเลิศของชีวิตนั้นจะเป็นสิ่งที่ได้มาจากศิลปะเท่านั้น

เราอาจจะเห็นด้วยกับแนวคิดแบบสุนทรียนิยมที่ให้ความสำคัญและยกย่องศิลปะ และเราอาจจะเห็นด้วยอีกว่าศิลปะมีคุณค่าของตัวเอง และประสบการณ์และอารมณ์สุนทรียะที่เราได้จากศิลปะนั้นเป็นสิ่งที่งดงามและดีที่สุดเท่าที่มนุษย์จะพึงมีได้ แต่การที่พวกสุนทรียนิยมจะยอมรับและมองเฉพาะคุณค่าทางสุนทรียะของศิลปะแต่อย่างเดียว และตัดคุณค่าอื่น ๆ ของชีวิตออกไปโดยทั้งหมดและโดยสิ้นเชิงนั้นก็อาจจะเป็นทรศนะที่เข้มงวดและมีมุมมองที่แคบเกินไป เพราะจริง ๆ แล้วคุณค่านั้นมีอยู่หลายด้าน ทั้งคุณค่าทางศีลธรรม คุณค่าทางศาสนา คุณค่าทางสังคม การเมือง ฯลฯ โดยที่เราไม่อาจยกให้คุณค่าหนึ่งอยู่เหนือคุณค่าอื่น ๆ และตัดคุณค่าอื่น ๆ นั้นออกโดยทั้งหมด แม้ศิลปะจะเป็นสิ่งที่ให้ความสุข ความเพลิดเพลิน ความปิติแก่เรา แต่ชีวิตเราก็คงไม่มีแต่ศิลปะ หรืออยู่กับศิลปะได้ตลอดเวลา ชีวิตเรายังต้องเกี่ยวข้องกับคุณค่าด้านอื่น ๆ ด้วย ตามที่จรรยาโกมุทรตนาหนท์ ได้สรุปไว้ว่า

“ชีวิตที่สมบูรณ์ของมนุษย์นั้นย่อมประกอบไปด้วยหลายคุณค่า ...ศิลปะถึงแม้จะเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นคุณค่าจำเป็นสำหรับมนุษย์ แต่มันจะเป็นสิ่งเล็กน้อยเมื่ออยู่ท่ามกลางคุณค่าอื่น ๆ ...คุณค่าต่าง ๆ เหล่านี้บางครั้งก็สอดคล้องกัน บางครั้งก็ขัดแย้งกัน... การจะเลือกเกี่ยวข้องกับสิ่งใดขึ้นอยู่กับโอกาสและความจำเป็นว่าสิ่งนั้นได้นำมาสู่ความสุขของชีวิตได้มากกว่าศิลปะจึงไม่ใช่เป็นสิ่งที่มีความเหนือศีลธรรมหรือคุณค่าอื่น ๆ ของชีวิต”⁶

และในความเป็นจริงแล้วการจะเข้าใจงานศิลปะให้ได้ดีนั้น เราอาจจำเป็นต้องมองให้มากกว่าหนึ่งมุม และพิจารณาคุณค่าอื่นด้วย โดย เดวิด วีเวล⁷ (David Whewell) ได้ยกตัวอย่างไว้ว่า หากเราจะพิจารณางานกระจกสีในสมัยกลางจากเพียงแง่มุมและจุดยืนทางสุนทรียะแต่เพียงอย่างเดียว เราก็อาจจะไม่สามารถที่จะเห็นและเข้าใจได้ว่าสิ่ง

⁶จรรยา โกมุทรตนาหนท์, *สุนทรียศาสตร์*, หน้า 73.

⁷David Whewell, “Aestheticism” in David E. Cooper (ed.) *A Companion to Aesthetics*. (Oxford: Blackwell Publishers, 1992), p. 9.

นั่นเป็นงานศาสนศิลป์ เพราะการให้คุณค่ากับงานเหล่านั้นอาจจะไม่ใช่ด้วยเรื่องของรูปแบบหรือคุณค่าทางสุนทรียะเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางศาสนาด้วย และหากพิจารณาจากแง่มุมนี้ การที่จะให้ศิลปะเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ใด (non-functional) และให้การประเมินคุณค่าทางศิลปะเป็นสิ่งที่ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งใดเลย เช่น ไม่คำนึงถึงการเกี่ยวข้องกับประโยชน์ในทางปฏิบัติ นั้นก็น่าจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะในความเป็นจริง การชื่นชมงานศิลปะของเราในบางครั้งก็เกี่ยวข้องกับประโยชน์ในทางปฏิบัติ เช่น งานศิลปะบางอย่างอาจจะทำให้เรามีความรู้สึกอ่อนไหวและละเอียดอ่อนขึ้นในทางศีลธรรม ซึ่งมันอาจจะส่งผลในการทำให้เรามีความเห็น การกระทำไปในการที่จะช่วยทำให้เกิดการคลี่คลายของความขัดแย้งทางสังคมในลักษณะหนึ่งลักษณะใดได้ และถึงแม้ว่าประโยชน์ในทางปฏิบัติเหล่านี้อาจจะไม่ได้เป็นหน้าที่เดียวที่ศิลปะจะสามารถทำได้ แต่มันก็มีส่วน มีอิทธิพลในการประเมินคุณค่าของงานศิลปะบางอย่าง โดยในความเป็นจริงที่เกิดขึ้นก็คือคุณค่าหลาย ๆ อย่าง เช่น คุณค่าทางศาสนา ศีลธรรม ปัญญา นั้นได้เข้าไปมีส่วนในการมีปฏิริยาตอบสนองของเราต่องานศิลปะด้วย

8.2 ศิลปะกับความรู้ (Art and Knowledge)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้นี้ เรามักมีคำถามกันว่า ศิลปะนั้นให้ความรู้แก่เราหรือไม่ เราเรียนรู้จากศิลปะหรือไม่ หากเราเรียนรู้จากศิลปะ เราเรียนรู้อะไรและเรียนรู้อย่างไร

ก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นดังกล่าว เราจะพิจารณาก่อนว่า คำว่า “ความรู้” นั้น มีใช้กันในหลายระดับ คือตั้งแต่ตามความหมายทางญาณวิทยา ซึ่งเป็นความหมายที่เคร่งครัดว่าเป็นความเชื่อที่เป็นจริงอันได้ผ่านการให้เหตุผลจนเป็นที่ยอมรับ (justified true belief) จนกระทั่งถึงความหมายอย่างหลวมที่หมายถึงญาณทรรศนะ (insight) การตระหนักรู้ (awareness) และการเห็นโลกในมุมมองใหม่

หากใช้ “ความรู้” ตามความหมายที่เคร่งครัด ศิลปะก็คงจะไม่สามารถเป็นเรื่องของความรู้ได้ เหตุผลประการหนึ่งก็เพราะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความจริงตามเงื่อนไขทางญาณวิทยา ศิลปะจะไม่มีคุณสมบัติของเงื่อนไขดังกล่าว เพราะในศิลปะเราจะไม่พูดถึงความจริง (truth) ซึ่งก็จะเป็นกรณีของการเป็นจริง (true) กับการเป็นเท็จ (false)

เนื่องจากศิลปะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ความจริงกับเท็จ และหากเราต้องการจะหาความจริง เราจะต้องไปค้นหาในวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่ในศิลปะ ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ วิทยาศาสตร์นั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวัตถุ แต่ศิลปะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก ศิลปะจึงไม่ใช่เรื่องที่เราจะมาทำให้เกิดการยอมรับได้ด้วยการใช้เหตุผลสนับสนุน (justification) ดังนั้นหากถือตามความหมายที่เคร่งครัดที่ใช้กันในทางญาณวิทยาแล้ว ศิลปะจะไม่ได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้

สำหรับพวกที่มีทรรศนะไปในทางที่เห็นว่าศิลปะไม่ได้ให้ความรู้นั้นบางคนก็จะมองไปในลักษณะที่ว่าศิลปะเองไม่ได้เป็นตัวที่เป็นความรู้ แต่ศิลปะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ (learning) ทั้งในแง่ของการเป็นตัวกระตุ้นให้มีการรู้ (cognitive stimulation) และทำให้การกระทำหรือกิจกรรมที่เป็นไปในเชิงการรู้ (cognitive activity) ให้เกิดขึ้น โดยซินเทีย ฟรีแลนด์ (Cynthia Freeland) ผู้มีแนวคิดในลักษณะดังกล่าวได้แสดงทรรศนะไว้ว่า

“(1) งานศิลปะนั้นกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมในเชิงการรู้ (cognitive activity) ที่จะสอนเราเกี่ยวกับโลก ... (2) การกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมในเชิงการรู้นั้นเป็นส่วนสำคัญของการทำหน้าที่ของงานศิลปะ (3) โดยผลของการกระตุ้นก็คือ เราได้เรียนรู้จากงานศิลปะ เราได้ความรู้ที่สดใหม่, ความเชื่อของเราละเอียดสุขุมขึ้น และความเข้าใจของเราก็ลึกซึ้งขึ้น (4) สิ่งที่เราเรียนรู้ในลักษณะนี้ก็เป็นเหตุผลแรกและเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เรามีความสุข มีความเพลิดเพลิน และให้คุณค่ากับงานศิลปะ”⁸

ส่วนซูซาน เค แลงเกอร์⁹ (Susanne K. Langer) นั้นมองว่าแม้ศิลปะจะเป็นการแสดงออกถึงความจริงเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งไม่สามารถแปลหรือเขียน

---

⁸Cynthia Freeland, “Art and Moral Knowledge” *Philosophical Topics* 25 : 19. Quoted in Eileen John “Art and Knowledge” in Berys Gaut (ed.) *The Routledge Companion to Aesthetics*, pp. 330-331.

⁹Susanne K. Langer, *Feeling and Form : A Theory of Art*. (New York: Scribner's, 1953) อ้างถึงใน Stanley M. Honer, Thomas C. Hunt, Dennis L. Okholm, *Invitation to Philosophy : Issues and Options*. (Ontario: Wadsworth Publishing Company, 1999), p. 186.

ออกมาเป็นข้อความที่จะบอกได้ว่าจริงหรือเท็จ (proposition) และไม่สามารถทดสอบได้ด้วยประสบการณ์ และศิลปะจะไม่ได้เป็นสิ่งที่ให้ความรู้ (knowledge) แต่ศิลปะก็เป็นสิ่งที่ทำให้เราเห็นและเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ได้

และจากงานศิลปะ เช่น งานวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิต ความรัก ความตาย ความดี ความชั่วร้าย ฯลฯ เราจึงสามารถจะหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ได้ดีกว่าที่จะหาความเข้าใจดังกล่าวจากนักวิชาการทางจิตวิทยา¹⁰

แต่การเรียนรู้และหาความเข้าใจจากศิลปะนั้นก็จะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการเรียนรู้อื่น เช่น ปรัชญา วิทยาศาสตร์ เนื่องจากในงานศิลปะนั้นจะมีการจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง¹¹ อีกทั้งยังเป็นการรู้ในลักษณะที่เป็นการรู้เห็นด้วยตนเอง (intuition) เป็นการตระหนักรู้โดยตรงทั้งในส่วนที่เป็นการตระหนักรู้ในสิ่งสุนทรีย์ และการตระหนักรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของสิ่งเหล่านั้นทั้งจากตัวผู้รู้เองและโดยผ่านทาง การตระหนักรู้หรือญาณทรรศนะของศิลปินผู้สร้างงาน¹²

นอกจากหลาย ๆ ทรรศนะตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีนักคิดอีกหลายคนที่เห็นว่าศิลปะนั้นไม่ได้ให้ความรู้ แต่ศิลปะเป็นสิ่งที่ทำให้เราเห็นและเข้าใจ เพราะศิลปะนั้นเป็นการเปิดเผยความจริง (disclosure) และทำให้เรามีญาณทรรศนะ (insight) และปัญญามากขึ้น จอห์น ดิวอี้ ก็เป็นคนหนึ่งที่มีแนวคิดแบบนี้ โดยดิวอี้ไม่คิดว่าศิลปะจะเป็นรูปแบบหนึ่งของความรู้ในทำนองเดียวกับวิทยาศาสตร์ แต่เขาเห็นว่าศิลปะนั้นเป็นสิ่งที่เปิดโลกทำให้เราได้เห็นโลก และมีปัญญาที่จะเข้าใจโลกได้มากขึ้น¹³

ในขณะที่กลุ่มลัทธิโรแมนติกก็จะมีทรรศนะไปในแนวที่ว่า แม้ศิลปะจะไม่ใช่ความรู้ แต่การจินตนาการทางศิลปะนั้นสามารถทำให้เกิดญาณทรรศนะ คือการรู้เห็นและเข้าถึงความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของความเป็นจริง (reality) ได้

---

¹⁰ Stanley M. Honer, Thomas C. Hunt, Dennis L. Okholm, *Invitation to Philosophy : Issues and Options*. (Ontario: Wadsworth Publishing Company, 1999), p. 186.

¹¹ Eileen John, "Art and Knowledge" in Berys Gaut (ed.), *The Routledge Companion to Aesthetics*, p. 332.

¹² Stanley M. Honer, *op.cit.*

¹³ John Dewey, *Art as Experience*. (New York, 1934), pp. 288-289. Quoted in Monroe C. Beardsley, *Aesthetics : From Classical Greece to the Present*, p. 341.

จากหลาย ๆ ทรรศนะที่กล่าวมานี้แม้จะไม่ยอมรับศิลปะว่าเป็นความรู้ (knowledge) แต่เราก็จะเห็นได้ว่าทุกทรรศนะต่างก็เห็นว่าศิลปะนั้นมีความสำคัญและมีบทบาทในการช่วยให้มนุษย์ได้มีการเรียนรู้การตระหนักรู้ มีความเข้าใจในโลกและชีวิตได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มองว่าศิลปะเป็นสิ่งที่ให้ความรู้ เป็นแหล่งที่มาของความรู้ ก็จะมีทรรศนะที่หลากหลายอีกเช่นกัน โดยบางคนจะเห็นว่าศิลปะนั้นมีบทบาทในการให้ความรู้เชิงประสบการณ์ (experiential knowledge) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นความรู้เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก (knowledge of emotion) โดยความรู้เชิงประสบการณ์นั้นเป็นความรู้ของการรู้ว่าการมีประสบการณ์บางอย่างนั้นเป็นเช่นไร เช่น การได้ประสบกับเหตุการณ์บางอย่าง หรือการมีอารมณ์ความรู้สึกบางอย่างนั้นก็จัดได้ว่าเป็นความรู้เชิงประสบการณ์

และจากข้อเท็จจริงที่ว่า ศิลปะสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการทำให้เกิดการจินตนาการร่วมและมีการตอบสนองทางอารมณ์ และมีความเชื่อที่เกิดจากประสบการณ์ดังกล่าวได้ แม้ว่าการจะบอกว่าคุณเชื่อที่ถูกหรือผิดจะไม่อาจทำได้ด้วยตัวมันเอง แต่จะต้องทำโดยอาศัยการพิจารณาจากประสบการณ์ที่กว้างกว่าหรืออาศัยการอ้างอิงหรือยืนยันจากแหล่งภายนอกก็ตาม เดวิด โนวิตซ์¹⁴ ก็เห็นว่าข้อเท็จจริงนั้นเป็นเหตุผลที่จะใช้ในการสนับสนุนว่าศิลปะสามารถที่จะเป็นแหล่งที่มาของความรู้ได้

นอกจากความรู้ในเชิงประสบการณ์แล้ว ก็ยังมีนักคิดอีกหลายท่าน เช่น เบียร์ดสมอร์ (1971) คาร์รอล (1997) คีราน (1996) และนัสสบอม (1990)¹⁵ ที่เห็นว่าศิลปะนั้นเป็นที่ยาหนึ่งของความรู้ทางศีลธรรม (moral knowledge) และศิลปะสามารถให้ความรู้ (educate) ทางศีลธรรมแก่เราได้ โดยงานศิลปะนั้นสามารถสอนเราในเรื่องของความจริงทางศีลธรรม (moral truths) และสอนว่าเราควรมีความรู้สึกทางศีลธรรมเช่นไร ดังจะเห็นได้จากงาน

---

¹⁴David Novitz, *Knowledge, Fiction and Imagination* (Philadelphia: Temple University Press, 1987), p. 120 Quoted in Eileen John, "Art and Knowledge" in Berys Gaut (ed.), *The Routledge Companion to Aesthetics*, p. 334.

¹⁵Beardsmore (1971), Carroll (1977), Kieran (1996), Nussbaum (1990). Quoted in *ibid.*, p. 349.

วรรณกรรมของนักเขียนหลายท่าน เช่น ดอสโตเยฟสกี และเชคสเปียร์ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ หรือญาณทรรศนะ (insight) ทางศีลธรรมได้

โดยผู้ที่มีแนวคิดที่¹⁶ ศิลปะสามารถให้ความรู้ทางศีลธรรมนั้นมักจะเน้นตรงจุดที่ว่า ศิลปะนั้นสามารถเป็นตัวอย่างเป็นอนุทฤษฎีและแบบฝึกหัดในทางศีลธรรมให้แก่เราได้ โดยในการมีประสบการณ์กับศิลปะนั้นเราสามารถเรียนรู้ในการฝึกฝนที่จะทำให้สิ่งที่สำคัญ และจำเป็นต่อการรับผิดชอบทางศีลธรรม โดยนัสสบอม¹⁷ เห็นว่าตัวงานวรรณกรรมเอง นั้นสามารถเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมทางศีลธรรมได้อย่างดีเยี่ยม และมันก็จะเป็นการเรียนรู้จากการได้เห็นอนุทฤษฎีที่จะให้ความรู้ทางศีลธรรมในความหมายของการพัฒนาทักษะในการที่จะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบทางศีลธรรม โดยตามความหมายนี้ “ความรู้” นั้นไม่ได้เป็นแค่เพียงการรู้อะไร แต่เป็นการรู้ว่าจะต้องทำอะไร (know-how) ด้วย

นอกจากนั้นแล้ว พวกเขาเห็นว่าเราสามารถที่จะได้เนื้อหาสาระดีของความรู้ทางศีลธรรมจากศิลปะ¹⁸ โดยศิลปะและประสบการณ์ทางศิลปะนั้นมีผลในการทำให้เรามีจินตนาการที่เข้าถึงประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางศีลธรรมและความรู้ทางศีลธรรม

ในท้ายที่สุด แม้ใครจะบอกว่าศิลปะนั้นไม่เกี่ยวกับญาณวิทยา และศิลปะไม่ใช่ความรู้เพราะขาดลักษณะและองค์ประกอบของสิ่งที่จะจัดว่าเป็นความรู้ตามหลักการทางญาณวิทยา เช่น การมีความเชื่อ (belief) การเป็นจริง (true) การทำให้เป็นที่ยอมรับได้ด้วยเหตุผล (justification) แต่เราก็คงจะไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าศิลปะนั้นเป็นหนึ่งในกระบวนการของการสร้างความรู้ (knowledge producing process) และหากจะมองให้กว้างกว่าเดิม และสอดคล้องกับความเป็นจริงแล้ว ขอบข่ายของสิ่งที่จะจัดว่าเป็นความรู้ (knowledge) นั้นก็ควรจะครอบคลุมถึงความรู้เชิงประสบการณ์ (experiential knowledge)

---

¹⁶ ทรรศนะของ Murdoch (1971) Nussbaum (1990) Diamond (1991) Jacobson (1996) Kieran (1996) อ้างถึงใน Eileen John, “Art and Knowledge” in Berys Gaut (ed.), *ibid.*, p. 335.

¹⁷ M. Nussbaum, *Love’s Knowledge*. (Oxford: Oxford University Press, 1990), p. 161. Quoted in *ibid.*

¹⁸ ทรรศนะของ Murdoch, Nussbaum, Kieran, Brudney (1998), Freeland (1997) อ้างถึงใน Eileen John, “Art and Knowledge” in Berys Gaut (ed.), *ibid.*, p. 336.

และความรู้เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกอันเกี่ยวข้องกับจิตซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของมนุษย์ที่สำคัญเท่า ๆ กับกายหรือสิ่งที่เป็นวัตถุด้วย โดยตรงจุดนี้ ไอลีน จอห์น¹⁹ ได้แสดงความเห็นไว้ว่า จริง ๆ แล้วเราอาจจะต้องหันกลับมาพิจารณาเกี่ยวกับขอบเขตของความรู้ชนิดต่าง ๆ กันใหม่ เนื่องจากศิลปะได้เป็นปรากฏการณ์หนึ่ง que แสดงให้เห็นแล้วว่า รูปแบบของความรู้แบบเดิม ๆ นั้นไม่เพียงพอ และเราอาจจะต้องการทฤษฎีความรู้แบบใหม่ที่ครอบคลุมการรู้ที่เป็นการรู้ว่าจะรับรู้ จะจินตนาการ จะมีความรู้สึกที่ถูกต้องเหมาะสม และจะรู้ถึงการมีประสบการณ์บางอย่าง อย่างไรเข้าไว้ด้วย

8.3 ศิลปะกับศีลธรรม (Art and Morality)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ก็มีประเด็นเป็นที่ถกเถียงกันถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับศีลธรรมว่าศิลปะนั้นสัมพันธ์กับศีลธรรมหรือไม่ และศิลปะควรจะเป็นไปเพื่อการสร้างศีลธรรม หรือมีหน้าที่ในการรับใช้ศีลธรรมหรือไม่

สำหรับประเด็นปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับศีลธรรมนี้ นักสุนทรียศาสตร์จะมีความเห็นต่างกันเป็น 2 พวก คือพวกที่เห็นว่าศิลปะไม่ได้เกี่ยวอะไรกับศีลธรรม เพราะศิลปะเป็นเรื่องของสิ่งสุนทรีย์ะ กับพวกที่เห็นว่าศิลปะนั้นสัมพันธ์กับศีลธรรม และศิลปะควรจะเป็นสิ่งที่ทำให้คนเป็นคนดีมีศีลธรรม

โดยผู้ที่มีแนวความคิดแบบสุนทรียนิยม (Aestheticism) ที่ให้ความสำคัญและยกย่องศิลปะว่าเป็นสิ่งที่มีค่าในตัวเองก็จะมีทรรศนะไปในทางที่เห็นว่าศิลปะกับศีลธรรมนั้นไม่ได้มีความสัมพันธ์กัน และการให้คุณค่ากับศิลปะและการชื่นชมศิลปะจะเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับคุณค่าอื่นใด รวมทั้งคุณค่าทางศีลธรรม การประเมินค่าศิลปะด้วยบรรทัดฐานทางศีลธรรมจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะคุณค่าที่แท้ของศิลปะนั้นอยู่ที่การสร้าง ความเพลิดเพลิน ความพึงพอใจทางสุนทรีย์ะ (aesthetic pleasure) หรืออารมณ์สุนทรีย์ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีเลิศของชีวิต ตามแนวคิดนี้ศิลปะเป็นสิ่งที่ดีที่อยู่ได้ด้วยตัวของมันเองโดยไม่ขึ้นกับสิ่งใด และคุณค่าของศิลปะนั้นก็อยู่สูงกว่าคุณค่าใด ๆ ทั้งหมด รวมทั้งคุณค่าทางศีลธรรมด้วย

¹⁹ Ibid., p. 339.

ออสการ์ ไวลด์ ซึ่งเป็นนักเขียน นักวิจารณ์ศิลปะ ชาวอังกฤษ และเป็นคนสำคัญคนหนึ่งในกลุ่มสุนทรียนิยม ได้กล่าวไว้ว่า

“...สุนทรียศาสตร์อยู่เหนือจริยศาสตร์ การมองเห็นความงามของสิ่งหนึ่งสิ่งใดคือการมาถึงเป้าหมายซึ่งดีที่สุดในที่สุด เพียงความรู้สึกต่อสี่ครั้งหนึ่งก็มีความสำคัญในการพัฒนาความเป็นปัจเจกบุคคล (individual) มากกว่าการมีความรู้สึกผิดชอบครั้งหนึ่ง...”²⁰

ซึ่งก็เป็นการยืนยันว่าศิลปะนั้นเป็นคุณค่าชนิดพิเศษที่ไม่ได้เป็นรองคุณค่าทางศีลธรรมเลย โดย ดร. จี ศรีนิวาสนัน²¹ กล่าวว่าวัตถุประสงค์ของศิลปะนั้นเป็นเรื่องของความงาม การหวังที่จะนำศิลปะไปใช้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลทางศีลธรรมนั้นเป็นการคาดหวังที่เกินขอบเขตของศิลปะมากเกินไป และคุณค่าทางสุนทรียะควรจะได้รับการรักษาให้คงเอกลักษณ์ของตนไว้โดยไม่เอาไปเป็นส่วนประกอบของคุณค่าอะไรอื่น การให้ศิลปะมีคุณค่าเป็นรองศีลธรรมนั้นเป็นการลดคุณค่าทางสุนทรียะของศิลปะ นอกจากนั้น ศิลปะก็เป็นเพียงสิ่งหนึ่งเท่านั้นในบรรดาหลาย ๆ สิ่ง เช่น ศาสนา การศึกษา ที่มีอิทธิพลต่อศีลธรรมของประชาชน โดยศิลปะจะมีส่วนทำให้คนมีศีลธรรมหรือไร้ศีลธรรมได้ก็ต่อเมื่อสภาพแวดล้อมอื่น ๆ อำนวยเท่านั้น และการเข้าใจว่าศิลปะเป็นสิ่งเดียวที่มีอิทธิพลต่อศีลธรรมของคนนั้นก็เป็นการผิดอย่างยิ่ง และในทรรศนะของ ดร. จี ศรีนิวาสนัน การลดค่าของศิลปะมาเป็นรองศีลธรรม หรือเอาศีลธรรมเข้าไปแทนที่ศิลปะนั้นจะทำให้ชีวิตมนุษย์ต้องประสบกับความสูญเสียบางอย่าง เพราะว่าในชีวิตมนุษย์นั้นจะมีความรู้สึกต้องการคุณค่าทางสุนทรียะ และคุณค่านี้ก็จะได้รับการตอบสนองด้วยศิลปะเท่านั้น เราจึงไม่ควรจะเอาศิลปะไปเป็นส่วนประกอบของศีลธรรมโดยไม่จำเป็น และไม่ควรถ้าให้ศีลธรรมได้รับความเสียหายเพื่อประโยชน์แก่ศิลปะ โดยการแสวงหาค่าคุณค่าทางสุนทรียะและคุณค่าทางศีลธรรมนั้นควรจะต้องเป็นการแสวงหาในฐานะที่ต่างก็เป็นคุณค่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว²²

---

²⁰Oscar Wilde. "The Critic as Artist" in Richard Aldington (ed.) **The Portable Oscar Wilde**. (New York: The Viking Press, 1953), p. 51-137. อ้างถึงใน จรูญ โภภรัตน์นันท์, **สุนทรียศาสตร์**, หน้า 71-72.

²¹สุชาวี พลอยชุม, **สุนทรียศาสตร์ : ปัญหาและทฤษฎีว่าด้วยความงามและศิลปะ**, หน้า 80-81.

²²เพ็ญอ้าง.

อย่างไรก็ตาม ยังมีนักปรัชญาอีกกลุ่มหนึ่งที่เห็นขัดแย้งโดยสิ้นเชิงกับพวกสุนทรียนิยม โดยพวกนี้เห็นว่าศิลปะนั้นสัมพันธ์โดยตรงกับศีลธรรม และเป้าหมายที่แท้จริงของศิลปะก็คือศีลธรรม ศิลปะจึงมีหน้าที่ในการรับใช้ศีลธรรม แนวคิดนี้มีชื่อเรียกว่า **ศีลธรรมนิยม (Moralism)** ตามแนวคิดแบบศีลธรรมนิยม ศิลปะไม่ได้มีความสำคัญในตัวเอง และไม่ได้เป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวเอง แต่คุณค่าของศิลปะอยู่ที่การสร้างและส่งเสริมศีลธรรม โดยนักคิดที่อยู่ในกลุ่มนี้ก็เช่น เพลโต และตอลสตอย

เพลโต แนวคิดแบบศีลธรรมนิยมนี้มีมาตั้งแต่สมัยกรีก ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของเพลโตในเรื่องการศึกษาสุนทรียศาสตร์ที่มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างความดีงามทางศีลธรรม (moral goodness) ในความคิดของเพลโต ศิลปะที่เขาเห็นว่าเป็นการเลียนแบบนั้นไม่เพียงแต่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้รับรู้เท่านั้น แต่มันยังเป็นสิ่งที่มีผลโดยตรงต่อจิตใจที่สามารถซึมซาบเข้าสู่จิตวิญญาณได้เหนือกว่าสิ่งใด เพลโตจึงกำหนดให้รัฐต้องมีการตรวจตราดูแลให้ศิลปะนั้นเป็นศิลปะที่เหมาะสม คือเป็นศิลปะที่เลียนแบบลักษณะที่ดีงามอันจะส่งผลให้ผู้รับรู้นั้นมีจิตใจที่ดีงาม

สำหรับเพลโต คนที่ดีนั้นจะเป็นผู้ที่มีเหตุผลเป็นหัวหน้าและไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอารมณ์ แต่ศิลปะไม่ว่าจะเป็นกวีนิพนธ์และการละครนั้นเป็นสิ่งที่กระตุ้นปลุกเร้าอารมณ์แห่งความเพลิดเพลินให้กับผู้ชม ดังนั้นหากผู้คนเสพศิลปะที่ไม่ได้รับการควบคุมให้อยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอารมณ์ซึ่งเป็นวิญญานภาคต่ำ โดยไม่ได้รับการพัฒนาในส่วนของเหตุผลที่เป็นวิญญานภาคสูงแล้วก็จะถูกรอบงำและชักจูงไปในทางที่เสียหายได้ ซึ่งก็ย่อมเป็นผลเสียทั้งแก่ตัวบุคคลและรัฐด้วยเหตุนี้เพลโตจึงให้รัฐและผู้ปกครองต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการตรวจสอบงานศิลปะหากงานศิลปะใดไม่เป็นการเลียนแบบลักษณะที่ดีงามที่เป็นไปเพื่อศีลธรรมความดีงามแล้ว ก็จะต้องถูกห้ามไม่ให้มีในสังคม (censorship)

ในทรรศนะของเพลโต ความเพลิดเพลินที่ได้รับจากศิลปะนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ดีงาม ศิลปะนั้นถูกประเมินและตัดสินด้วยบรรทัดฐานทางศีลธรรม และคุณค่าของศิลปะนั้นอยู่ที่การช่วยให้บรรลุถึงเป้าหมายทางศีลธรรมเท่านั้น ศิลปะตามมุมมองของเพลโตจึงเป็นเพียงเครื่องมือที่รับใช้ศีลธรรมและสังคม และด้วยเหตุผลดังกล่าวเพลโตจึงเป็นผู้ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญและยกย่องศิลปะเท่าใดนัก

ลีโ อ ตอลสตอย ก็เป็นหนึ่งในบรรดานักปรัชญาที่มีแนวคิดแบบศีลธรรมนิยม และเห็นทำนองเดียวกับเพลโตว่าศิลปะนั้นมีอิทธิพลและส่งผลกระทบทางศีลธรรมโดยตรงต่อผู้รับรู้ ดังนั้นหากศิลปะซึ่งเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกเพื่อให้ผู้รับรู้เกิดความรู้สึกแบบเดียวกันกับที่เกิดขึ้นกับศิลปินนั้นเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่ดีงาม ผู้รับรู้ก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีงามด้วย และในทางตรงกันข้าม ถ้าศิลปะนั้นเป็นการแสดงออกของความรูสึกที่ชั่วร้าย ผู้รับรู้ก็จะย่อมได้รับผลคือเกิดความรู้สึกที่ชั่วร้ายด้วย โดยตอลสตอยเรียกศิลปะในลักษณะแรกว่าเป็น ศิลปะที่ดี (good art) และเรียกศิลปะในลักษณะหลังว่าเป็น ศิลปะที่เลว (bad art)

สำหรับตอลสตอย การตัดสินว่าศิลปะดีหรือเลวจึงอยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกของผู้รับรู้ที่เกิดขึ้นจากศิลปะนั้นว่าเป็นไปในทางใด โดยการจะตัดสินว่าความรู้สึกนั้นดีหรือไม่นั้น ตอลสตอยใช้มโนทัศน์และมาตรฐานทางศาสนาในการประเมิน เพราะเขาเห็นว่าในสังคมมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยนั้นจะมีความเชื่อและการรับรู้ทางศาสนา ที่ใช้ร่วมกันในสังคมในการที่จะกำหนดว่าสิ่งใดดีสิ่งใดเลว และมโนทัศน์ทางศาสนา (religious conception) นี้เองเป็นสิ่งที่ใช้ตัดสินคุณค่าความรู้สึกที่สื่อสารหรือเกิดขึ้นผ่านทางงานศิลปะ²³ และเนื่องจากตอลสตอยเป็นผู้ที่มีศรัทธาอย่างยิ่งในศาสนาคริสต์ เขาจึงประเมินศิลปะจากมโนทัศน์เรื่องความรักของมวลมนุษย์และความเป็นภราดรภาพของมนุษย์ภายใต้พระบิดาหรือพระเจ้าเดียวกัน²⁴

ตามทรรศนะของตอลสตอย ศิลปะที่ดีก็คือศิลปะที่ถ่ายทอดความรู้สึกที่สอดคล้องกับคำสอนของศาสนาคริสต์ คือเป็นศิลปะที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีงามแบบของชาวคริสต์²⁵ และทำให้เกิดความรู้สึกของความเป็นภราดรภาพหรือความเป็นพี่เป็นน้องกันของมวล

---

²³ Leo Tolstoy, *What is Art?* trans Aylmer Maude, *Tolstoy on Art* (Oxford University, 1924), pp. 177-178. Quoted in Monroe C. Beardsley, *Aesthetics : From Classical Greece to the Present*, p. 313.

²⁴ Leo Tolstoy, pp. 281-282, 285. Quoted in *ibid*.

²⁵ ศิลปะที่ตอลสตอยเห็นว่าก่อให้เกิดความรู้สึกแบบของชาวคริสต์ ก็เช่น งานวรรณกรรมเรื่องกระท่อมน้อยของลุงทอม (Uncle Tom's Cabin) ของชาร์ลส์ ดิคเก้น และงานวรรณกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้สึกของความเป็นภราดรภาพ ก็เช่น เรื่อง ดอนกิโฮเต้ เป็นต้น.

มนุษย์²⁶ หากศิลปะใดไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกในลักษณะดังกล่าว เช่น ก่อให้เกิดความรู้สึกแบ่งแยกอย่างในการแบ่งแยกชนชั้น ก็จะจัดว่าเป็นศิลปะที่เลว การประเมินศิลปะของดอลสตอยจึงเป็นการประเมินโดยใช้เกณฑ์และบรรทัดฐานทางศีลธรรมแต่อย่างเดียว และจัดเป็นแนวคิดแบบศีลธรรมนิยมอย่างสุดขั้ว

ดอลสตอยมุ่งหวังที่จะเห็นสังคมที่สมบูรณ์ที่มนุษย์มีความรัก ความเสมอภาค และภราดรภาพ และเขาก็เห็นว่าศิลปะนั้นมีหน้าที่อันยิ่งใหญ่ในการเป็นเครื่องมือที่จะขับเคลื่อนมนุษยชาติให้ก้าวไปสู่สังคมที่สมบูรณ์ดังงามได้²⁷

หากพิจารณาดูแล้ว เราจะเห็นว่าแนวคิดแบบศีลธรรมนิยมนั้นได้ทำให้ศิลปะเป็นสิ่งที่มืบทบาทสำคัญในการทำให้สังคมมนุษย์ดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันศิลปะก็ถูกลดทอนลงให้เป็นเพียงสิ่งที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือรับใช้ศีลธรรม โดยที่ศิลปะไม่ได้มีความสำคัญและคุณค่าในตัวเองเลย ในความเป็นจริง เราอาจจะพบว่าศิลปะจำนวนมากที่มีเรื่องราวของศีลธรรมหรือมีเป้าหมายอยู่ที่ศีลธรรม แต่เราก็มีปัญหาค่าคุณค่าทั้งหมดของศิลปะนั้นจะต้องอยู่ที่ศีลธรรมแต่อย่างเดียวนั้นหรือไม่ เราจะต้องตัดคุณค่าทางสุนทรียะในส่วนที่เป็นความเพลิดเพลิน ความพึงพอใจ ความปิติยินดี หรืออารมณ์สุนทรียะ อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นสาระดีของศิลปะออกไปโดยทั้งหมดหรือ และหากเป็นเช่นนั้นแล้วศิลปะก็จะเป็นเพียงเรื่องการสอนศีลธรรมหรือไม่ และการประเมินหรือตัดสินคุณค่าทางศิลปะโดยใช้คุณค่าด้านอื่นนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ แนวคิดแบบศีลธรรมนิยมได้ทำให้เกิดคำถามต่าง ๆ มากมายเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของศิลปะ โดยในส่วนนี้ จรูญ โทมุทรัตนานนท์²⁸ ได้กล่าวถึงข้อสงสัยต่อศีลธรรมนิยมไว้หลายประการ โดยในประการแรก คือ การประเมินค่าศิลปะโดยบรรทัดฐานทางศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความยุ่งยากในการตัดสิน เพราะเกณฑ์และระบบศีลธรรมนั้นมีอยู่มาก และบางเกณฑ์ก็ขัดแย้งกัน จึงเป็นการยากที่จะบอกว่าเกณฑ์ใดเหมาะสมและดีที่สุดในการนำมาใช้ประเมินค่าทางศิลปะ อย่างเช่น ในกรณีของดอลสตอยที่ใช้บรรทัดฐานทางศีลธรรมของศาสนาคริสต์นั้น หากเราไม่เชื่อในหลักศีลธรรมดังกล่าวเราจะประเมินคุณค่าของศิลปะอย่างไร

²⁶ Leo Tolstoy, pp. 288-290. Quoted in *ibid*.

²⁷ Leo Tolstoy, p. 278. Quoted in *ibid*.

²⁸ จรูญ โทมุทรัตนานนท์, สุนทรียศาสตร์, หน้า 69-70.

ในประการที่สอง คือ การเกิดข้อสงสัยว่าผลกระทบทางศีลธรรมของศิลปะนั้นอาจจะไม่ได้เป็นไปในลักษณะโดยตรงแน่นอนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ตามความเชื่อของเพลโตและตอลสตอยที่ว่า ศิลปะที่มีเรื่องราวของความดีจะทำให้จิตใจของผู้รับรู้ดีด้วย และศิลปะที่มีเรื่องราวของความชั่วจะทำให้จิตใจของผู้รับรู้ชั่วด้วย

ในประการที่สาม คือ การเกิดข้อสงสัยว่าศิลปะนั้นเกิดขึ้นเพียงเพื่อสอนให้คนเป็นคนดีมีศีลธรรมเท่านั้นหรือ และการให้คุณค่าที่แท้จริงของศิลปะขึ้นอยู่กับศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ การที่เพลโตและตอลสตอยมองความปิติ ความเพลิดเพลิน ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอันเป็นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวของศิลปะว่าเป็นสิ่งเลวร้ายที่เราได้จากศิลปะนั้นเป็นสิ่งที่ ขัดแย้งกับธรรมชาติของศิลปะหรือไม่ และทำไมเราจะต้องประเมินคุณค่าของสิ่งหนึ่งด้วยอีกสิ่งหนึ่ง เมื่อคุณค่าที่แท้จริงของศิลปะคือการทำให้เกิดความปิติเพลิดเพลินเพียงพอใจแล้ว ทำไมเราจึงต้องประเมินค่าของศิลปะโดยใช้บรรทัดฐานทางศีลธรรม และในความเป็นจริงแล้วศิลปะที่มีเรื่องราวและเนื้อหาที่สอดคล้องกับศีลธรรมนั้นอาจจะไม่มีคุณค่าทางศิลปะ ในขณะที่สิ่งที่ตอลสตอยเห็นว่าเป็นศิลปะที่มีคุณค่าทางศีลธรรมต่ำ เช่น บทชิมโฟนี ดี ไมเนอร์ ของบีโทเฟน นั้นอาจจะมีคุณค่าทางศิลปะสูงก็ได้ ซึ่งข้อสงสัยต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะเป็นการช่วยชี้ให้เห็นว่าการใช้เกณฑ์ทางศีลธรรมมาประเมินและตัดสินศิลปะนั้นเป็นปัญหา และอาจจะไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องตามที่พวกศีลธรรมนิยมเชื่อกันก็เป็นได้

สรุปเนื้อหาและประเด็นสำคัญในบทที่ 8

- ศิลปะกับสังคม

- ในประเด็นที่ว่าศิลปะควรจะเป็นไปเพื่อศิลปะเอง หรือศิลปะควรจะเป็นการทำหน้าที่บางอย่างเพื่อชีวิตและสังคมนั้น ก็มีแนวคิดที่ต่างกันไป 2 แนว คือ
  - Functionalism (หน้าที่นิยม)
  - Aestheticism (สุนทรียนิยม)
- Functionalism หรือหน้าที่นิยมนั้นเป็นแนวคิดที่ว่าศิลปะเป็นการทำหน้าที่ในการช่วยให้บรรลุถึงเป้าหมายสำคัญบางอย่าง โดยแนวคิดนี้ก็เป็นที่ไปใน 2 ลักษณะ คือ
  - Normative Functionalism เป็นแนวคิดที่ว่าศิลปะจะต้องเป็นการทำหน้าที่ที่กำหนดให้ เช่น
    - เพลโต เห็นว่าศิลปะนั้นจะต้องเป็นการเลียนแบบ “แบบ” ซึ่งเป็นความจริงสูงสุด และศิลปะจะต้องเป็นสิ่งที่ทำให้เราเกิดญาณทรรศนะและปัญญาในการเข้าถึงความเป็นจริง
    - อริสโตเติล เห็นว่าศิลปะจะต้องเป็นการเลียนแบบธรรมชาติที่แท้จริงของสิ่งต่าง ๆ
    - คนในยุคกลางต้องการให้ศิลปะทำหน้าที่ในการแสดงคำสอนของศาสนาและความยิ่งใหญ่ของพระเจ้า
    - ลีโอ ตอลสตอย เห็นว่าศิลปะจะต้องมีความรับผิดชอบทำให้คนเข้าถึงและเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และศีลธรรม
    - ศิลปินที่มีแนวคิดแบบสังคมนิยมและสังคมนิยมในศตวรรษที่ 19 และศตวรรษที่ 20 เห็นว่าศิลปะนั้นจะต้องแสดงให้เห็นถึงสภาพและความเป็นจริงทางสังคมและการเมือง

- Descriptive Functionalism เห็นว่าศิลปะเป็นการทำหน้าที่บางอย่าง
ในเชิงจิตวิทยา เชิงวัฒนธรรม เชิงอภิปรัชญา ไม่ว่าศิลปินจะจงใจ
หรือไม่ก็ตาม เช่น
  - ชิกมันด์ ฟรอยด์ เห็นว่าศิลปะเป็นการแสดงออกถึงจินตนาการ
และตอบสนองความปรารถนาเบื้องต้นของศิลปินที่ไม่อาจได้รับ
การตอบสนองในชีวิตจริงได้
- Aestheticism หรือสุนทรียนิยมเป็นแนวคิดที่ว่าศิลปะนั้นมีความสำคัญและมี
คุณค่าในตัวเอง คือศิลปะไม่ใช่เพื่อสิ่งอื่นใด แต่เป็นศิลปะเพื่อศิลปะเอง (Art
for art's sake) ผู้ที่มีทรรศนะเช่นนี้จะเห็นว่า
  - ศิลปะเป็นสิ่งที่สูงส่ง
  - ศิลปะเป็นสิ่งที่สิ้นสุดในตัวเอง มีคุณค่าในตัวเอง
  - การตัดสินงานศิลปะต้องพิจารณาจากตัวงานศิลปะเท่านั้นโดยไม่
เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่หรือรับใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใด
  - คุณค่าที่แท้จริงของศิลปะคือการทำให้เกิดการตอบสนองหรืออารมณ์
ทางสุนทรียะ เช่นความเพลิดเพลิน ความปิติ
- บทวิพากษ์
  - การยอมรับและมองเฉพาะคุณค่าทางสุนทรียะแต่อย่างเดียว อาจจะ
เป็นทรรศนะที่มีมุมมองแคบเกินไป เพราะคุณค่านั้นมีอยู่หลากหลาย
ทั้งคุณค่าทางศีลธรรม คุณค่าทางศาสนา คุณค่าทางสังคม คุณค่าทาง
การเมือง ชีวิตเรายังต้องเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางอื่น ๆ ด้วย
  - ชีวิตที่สมบูรณ์ของมนุษย์ย่อมประกอบไปด้วยหลายคุณค่า
  - การจะเข้าใจงานศิลปะให้ได้ดี อาจจะต้องมองให้มากกว่าหนึ่งมุม
  - ในความเป็นจริง การชื่นชมงานศิลปะในบางครั้งก็เกี่ยวข้องกั
ประโยชน์ในทางปฏิบัติ

- ศิลปะกับความรู้

- ในประเด็นที่ว่าศิลปะให้ความรู้หรือไม่ เราเรียนรู้จากศิลปะหรือไม่นั้น มีทฤษฎีที่แตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นว่าศิลปะให้ความรู้ กับฝ่ายที่เห็นว่าศิลปะไม่ให้ความรู้

- ฝ่ายที่เห็นว่าศิลปะไม่ให้ความรู้ มีแนวคิดที่ว่า

- คำว่า "ความรู้" มีใช้กันในหลายระดับ ตั้งแต่ความหมายที่เคร่งครัดจนถึงความหมายอย่างหลวม ซึ่งหากใช้ "ความรู้" ตามความหมายทางญาณวิทยาที่เคร่งครัด ศิลปะก็จะไม่สามารถเป็นสิ่งให้ความรู้ หรือไม่ได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้
- อย่างไรก็ดี แม้ว่าศิลปะเองจะไม่ได้เป็นตัวที่เป็นความรู้ (knowledge) แต่ศิลปะก็เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ (learning) ทั้งในแง่ที่เป็นตัวกระตุ้นให้มีความรู้ (cognitive stimulation) และทำให้พฤติกรรมในเชิงความรู้ (cognitive activity) เกิดขึ้นเป็นทฤษฎีของ ชินเทีย ฟรีแลนด์
- ซูซาน เค แลงเกอร์ เห็นว่าศิลปะเป็นสิ่งที่ทำให้เราเห็นและเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ได้
- จอห์น ดิวอี้ เห็นว่าศิลปะเป็นการเปิดเผย (disclose) ความจริง และทำให้เรามีญาณทฤษฎี (insight) และปัญญามากขึ้น
- กลุ่มแนวคิดแบบโรแมนติค (Romanticism) เห็นว่าศิลปะทำให้เกิดญาณทฤษฎี คือการรู้เห็นและเข้าถึงความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของความเป็นจริง (reality) ได้

- ฝ่ายที่เห็นว่าศิลปะเป็นสิ่งที่ให้ความรู้ มีแนวคิดที่ว่า

- ศิลปะเป็นแหล่งที่มาของความรู้ เช่นให้ความรู้เชิงประสบการณ์ (experiential knowledge) โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นความรู้เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก

- เบียร์ดสมอร์ คาร์รอล คีราน นัสโซบม เห็นว่าศิลปะเป็นที่มาหนึ่งของความรู้ทางศีลธรรม (moral knowledge) และสามารถสอนความจริงทางศีลธรรม (moral truth) ได้ เช่น งานวรรณกรรมของดอสโตเยฟสกี และเชคสเปียร์

- ศิลปะกับศีลธรรม

- ในประเด็นที่ว่าศิลปะต้องสัมพันธ์กับศีลธรรมหรือไม่ ศิลปะควรมีหน้าที่ในการรักษาหรือก่อให้เกิดศีลธรรมหรือไม่ นั้น ก็มีความเห็นต่างกันเป็น 2 พวกคือ
  - พวกแนวคิดแบบสุนทรียนิยม (Aestheticism)
  - พวกแนวคิดแบบศีลธรรมนิยม (Moralism)
- แนวคิดแบบสุนทรียนิยม (Aestheticism) เห็นว่าศิลปะกับศีลธรรมนั้นไม่ได้สัมพันธ์กัน โดยพวกนี้เห็นว่า
  - คุณค่าที่แท้จริงของศิลปะอยู่ที่การสร้างความพึงพอใจทางสุนทรียะ
  - ศิลปะเป็นสิ่งที่ดีในตัวของมันเอง
  - คุณค่าของศิลปะอยู่สูงกว่าคุณค่าใด ๆ รวมทั้งคุณค่าทางศีลธรรม
  - การประเมินค่าศิลปะด้วยบรรทัดฐานทางศีลธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
- ผู้ที่มีแนวคิดแบบสุนทรียนิยม เช่น ออสการ์ ไวลด์, ดร. จี ศรีนิวาสัน
  - ตามทฤษฎีของ ดร. จี ศรีนิวาสัน วัตถุประสงค์ของศิลปะเป็นเรื่องของความงาม คุณค่าสุนทรียะจึงควรจะคงไว้โดยไม่นำไปเป็นส่วนประกอบของคุณค่าอื่น การให้ศิลปะมีคุณค่าเป็นรองศีลธรรมนั้น เป็นการลดคุณค่าทางสุนทรียะของศิลปะ

- แนวคิดแบบศีลธรรมนิยม (Moralism) เห็นว่า ศิลปะไม่ได้มีความสำคัญในตัวเอง ไม่ได้มีคุณค่าในตัวเอง แต่คุณค่าของศิลปะอยู่ที่การสร้างและส่งเสริมศีลธรรม เช่น แนวคิดของเพลโต ตอลสตอย
  - แนวคิดของตอลสตอย
    - ศิลปะมีอิทธิพลในทางศีลธรรมโดยตรงต่อผู้รับรู้
    - ศิลปะที่ดีคือศิลปะที่ถ่ายทอดความรู้สึกที่สอดคล้องกับคำสอนทางศาสนาและก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีงามแบบของศาสนาคริสต์ คือความรักของมวลมนุษย์ และความเป็นภราดรภาพของมนุษย์
    - แนวคิดของตอลสตอยเป็นศีลธรรมนิยมแบบสุดขั้ว คือประเมินศิลปะโดยใช้เกณฑ์และบรรทัดฐานทางศีลธรรมแต่อย่างเดียว
- วิพากษ์แนวคิดแบบศีลธรรมนิยม
  - การประเมินค่าศิลปะโดยบรรทัดฐานทางศีลธรรมทำให้เกิดความยุ่งยาก เพราะเกณฑ์และระบบศีลธรรมนั้นมียุ่่มาก และบางเกณฑ์ก็ขัดแย้งกัน
  - ผลกระทบทางศีลธรรมที่เกิดจากศิลปะนั้นอาจจะไม่ได้เป็นไปโดยตรงและแน่นอน
  - แนวคิดแบบศีลธรรมนิยมทำให้เกิดข้อสงสัยในหลายข้อว่า
    - ศิลปะนั้นมีไว้เพียงเพื่อทำให้คนมีศีลธรรมเท่านั้นหรือ
    - การให้คุณค่าของศิลปะขึ้นอยู่กับศีลธรรมนั้นถูกต้องหรือไม่
    - ทำไมเราจะต้องประเมินคุณค่าของสิ่งหนึ่งด้วยอีกสิ่งหนึ่ง (คือประเมินคุณค่าของศิลปะด้วยศีลธรรม)

- เมื่อคุณค่าที่แท้จริงของศิลปะ คือการทำให้เกิดความพึงพอใจทางสุนทรีย์แล้ว ทำไมเราจึงต้องประเมินค่าของศิลปะ โดยใช้เกณฑ์/บรรทัดฐานทางศีลธรรม และศิลปะที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับศีลธรรมอาจจะไม่มีคุณค่าทางศิลปะก็ได้
- การลดคุณค่าของศิลปะมาเป็นรองศีลธรรมจะทำให้ต้องสูญเสียบางอย่าง เพราะคุณค่าทางสุนทรีย์จะได้รับการตอบสนองด้วยศิลปะเท่านั้น
- การแสวงหาคคุณค่าทางสุนทรีย์และคุณค่าทางศีลธรรมควรจะต้องเป็นการแสวงหาในฐานะที่ต่างก็เป็นคุณค่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

คำถามบทที่ 8

1. จงอธิบายคำศัพท์ต่อไปนี้
  - 1.1 Normative Functionalism
  - 1.2 Descriptive Functionalism
2. จงอธิบายแนวคิดที่ว่าศิลปะเป็นการทำหน้าที่ (functionalist view of art) มาโดยสังเขป
3. สุนทรียนิยม (Aestheticism) คืออะไร จงอธิบาย พร้อมยกแนวความคิดของนักสุนทรียศาสตร์ที่อยู่ในกลุ่มดังกล่าว มาอธิบายประกอบ 1 ท่าน
4. ในความเห็นของท่าน ศิลปะควรจะเป็นสิ่งที่เป็นอยู่ด้วยตัวของตัวเอง เป็นอิสระจากสิ่งอื่นโดยทั้งหมด หรือศิลปะควรจะเป็นไปเพื่อสังคม จงให้เหตุผลพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายให้ชัดเจน
5. ศิลปะเป็นความรู้หรือไม่ อย่างไร จงอธิบายพร้อมให้เหตุผลประกอบ
6. ในความเห็นของท่าน ท่านคิดว่าท่านสามารถเรียนรู้จากศิลปะได้หรือไม่ จงให้เหตุผลพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบให้ชัดเจน
7. แนวคิดแบบศีลธรรมนิยม (Moralism) คืออะไร จงอธิบาย พร้อมทั้งแสดงถึงข้อดีและข้อด้อยของแนวคิดดังกล่าวให้เห็นชัดเจน
8. ในทรรศนะของดอลสโตย ศิลปะคืออะไร และศิลปะที่ดีต่างจากศิลปะที่เลวอย่างไร จงอธิบาย พร้อมยกตัวอย่างประกอบให้ชัดเจน
9. จงเปรียบเทียบแนวคิดแบบศีลธรรมนิยมของเพลโตและดอลสโตย ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในหัวข้อต่อไปนี้

- 9.1 ความหมายของศิลปะ
- 9.2 หน้าที่ของศิลปะ
- 9.3 ความหมายของศิลปะ